

В ТЪРСЕНЕ НА НОВИ ПОДХОДИ КЪМ СЪВРЕМЕННОТО ОБРАЗОВАНИЕ: ОТ ТЕОРИЯ КЪМ ПРАКТИКА

(Процесуален подход в образованието. Развиване на ключови компетентности чрез философия и гражданско образование.

Теория и практика, В. Петров, В. Качакова, С. Борисова,
Л. Георгиева, М. Иванов, П. Климентова, Р. Минина,
Е. Варджийска и А. Върбанова, АИ „Проф. Марин Дринов“, 2024)

Периодично нашето общество е „разтърсвано“ от поредните сравнително слаби резултати на българските ученици в международни изследвания и преди всичко в международното изследване PISA (Програма за международно оценяване на учениците) на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие. Както в медиите, така и в академичните среди и сред широката общественост, наред с емоционалните реакции, се появяват и оживени дискусии за причините за така оцененото състояние на качеството на българското образование и за възможните насоки на бъдещото му развитие. На този фон монографичният труд *Процесуален подход в образованието: Развиване на ключови компетентности на учениците чрез обучението по философия и гражданско образование (теория и практика)* придобива несъмнена актуалност. Когато говорим за академично изследване обаче актуалността е безспорно важна, но не е достатъчна за неговата адекватна оценка. От решаващо значение е научната стойност на труда – на теоретичните му основания, аргументираността на отстояваните тези, убедителността на логическата му структура, яснотата на езика. Смятам, че предложенят труд има качествата на сериозно научно изследване, което успява по убедителен начин да „изгради мост“ от теорията към практиката.

Трудът се състои от пет части, увод, заключение и библиография. Първата част очертава теоретичната рамка на следващите ана-

лизи. В нея намира място кратко представяне на процесуалната философия на образованието на Алфред Норт Уайтхед, влиянието на тези философски идеи върху такива видни теоретици на образованието през XX век като например Жан Пиаже и Джон Дюи, както и очертаването на основни аспекти и теми в съвременното развитие на процесуално-философския подход към образованието. От особена важност за разгръщането на анализите в следващите части на труда е представянето на трифазния цикъл на обучение – романтика, прецизност, обобщение, както и на ритмичните изисквания за свобода и дисциплина.

Втората част на колективната монография се фокусира върху съвременното развитие на образованието и неговото бъдеще. Интерес представляват анализите на функциите на учителя в образованието и особено на ситуирането на тези функции в настоящето, както и на навлизането на изкуствения интелект в обучението и развитието на машинното обучение. Смятам за много важно и поставянето на проблема за опасността от прекомерна тясна професионализация на обучението и дискутирането на релевантни добри практики. Споделям тезата на авторите, че във времето на изкуствения интелект нараства отговорността на философията за развитието на образованието.

Чрез третата част на колективната монография се осъществява преход от теоретичните постановки към възможностите за тяхното практическо приложение. Анализи-

рани са добри практики и учебни програми в обучението по философия и гражданско образование от страни с утвърдени образователни традиции. Заслужават внимание тезата за гражданското образование като гражданско образование за глобално гражданство, изследването на връзката между ценностите и компетентностите, както и разработеният дизайн на курс по екопредприемачество.

Във фокуса на вниманието на авторите в четвъртата част на монографичния труд е процесът на придобиване на ключови компетентности и свързаните с него образователни промени. Анализирани са критическото мислене и креативността като най-важните компетентности с ключова роля за бъдещото развитие на обществата. Осмислени са и други важни в съвременния свят компетентности като гражданската активност, екологична компетентност, медийна грамотност, а също и някои иновативни инструменти за усвояване на компетентности като психодрамата и геймификацията.

В петата част на монографията са представени създадените от авторите конкретни практически модели на уроци, като всеки урок следва възприетата обща методология и съответства на определена компетентност или на инструмент за усвояване на компетентности.

В заключението на колективната монография са формулирани обобщаващи изводи от направените анализи и са очертани насоки за бъдещи изследвания и за практическа реализация на развитите идеи и предложения.

Смятам, че рецензираният труд има несъмнени достойнства. Първо, в труда е разработена относително цялостна теоретична концепция, която е основа на направените анализи в отделните глави; това осигурява логическа свързаност и обоснованост на текста. Второ, трудът съчетава успешно теоретична дълбочина с ясна практическа насоченост, намираща израз във формулирането на конкретни предложения за начина на организиране на учебния процес. Трето, трудът представлява сериозна база за дискусии не само в академич-

ната общност, но и сред широки аудитории извън академичните среди.

Монографичният труд има още една заслуга – той демонстрира създаването на един екип от учени с различна дисциплинарна и парадигмална насоченост, обединени от дълбоката си ангажираност с проблемите на образованието. Затова смятам, че работата на екипа следва да продължи, още повече че рецензираната монография е ценна не само с тезите, които отстоява, но и с въпросите, които поражда. Струва си например вече откритите проблеми на образованието да бъдат дискутирани не само от гледна точка на широкото навлизане на изкуствения интелект във всички социални сфери, но и на промените в съвременните общества, породени от засилените популистски тенденции, геополитически напрежения и екзистенциални тревоги.

Колективната монография *Процесуален подход в образованието: Развиване на ключови компетентности на учениците чрез обучението по философия и гражданско образование (теория и практика)* успешно демонстрира сериозната и отговорна ангажираност на учените от БАН с търсенето на решения на конкретни социални проблеми и по този начин съдейства за утвърждаването на обществената полезност на научните изследвания и на БАН като институция сред най-широки социални кръгове. Като имам предвид научната стойност на направените анализи, както и безспорната им актуалност и практико-приложна насоченост, съм убедена, че монографията ще стимулира научните дискусии по ключови образователни въпроси и ще допринесе за утвърждаване на разбиране на образованието, което отчита както неговия принос за социалното (не само икономическо) развитие, така и ролята му за формирането на активни и автономни личности, способни да се реализират успешно като професионалисти и граждани в свят на бързи промени и нарастващи предизвикателства.

Пепка Бояджиева